



Sosiaali- ja
terveysministeriö

Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen - ajankohtaista

Verkostoituvat vammaispalvelut
13.12.2024

Terhi Karaus, lakimies
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija



Uusi vammaispalvelulaki

- Voimassa oleva vammaispalveluja koskeva erityislainsäädäntö on vuosilta 1987 ja 1977.
- Vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki korvataan uudella vammaispalvelulailla (675/2023) 1.1.2025.
- Uuden lain voimaantulon myötä osin vanhentunut laki saadaan vastaamaan perustuslain ja YK:n vammaissopimuksen vaatimuksia.
- Vammaispalvelut myönnetään jatkossa saman lain perusteella kaikille eri tavalla vammaisille henkilöille.
- Kehitysvammalakiin jätettäisiin voimaan itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista sekä tahdosta riippumatonta erityishuoltoa koskevat pykälät.



Taustaa

- Uutta vammaispalvelulakia (675/2023) koskevan eduskuntakäsittelyn aikana keväällä 2023 lakiesitys muuttui joltain osin merkittävästi (perustuslakivaliokunnan lausunto 79/2022 esim. ikääntymisrajauspoistaminen).
- Rajapinta ensisijaisen ja toissijaisen lainsäädännön välillä muodostui epäselväksi ja muut tunnistetut riskit.
- Hyväksytyn lain sekä siihen liittyvien lakien voimaantuloa lykättiin 30.9.2023 voimaantulleiden lakien nojalla ajankohtaan 1.1.2025.
- Voimaantulon lykkäämisen tavoitteena oli varata aikaa uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamiselle.
- Soveltamisalan tarkentaminen: HE 122/2024 vp, parhaillaan eduskuntakäsittelyssä.



HE 122/2024 käsittelyn vaihe

- Esitystä käsiteltiin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa.
- Perustuslakivaliokunta on antanut lausunnon (PeVL 44/2024 vp).
- Lausunnossa esitettiin 2 § 3 momentin täsmentämistä, mikä on edellytyksenä HE:n käsittelemiseksi tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.
- Sosiaali- ja terveysvaliokunta on julkaissut mietintönsä (StVM 28/2024 vp).
- Mietinnön mukainen esitys käsitellään eduskunnan täysistunnossa.
- Tasavallan presidentti vahvistaa lait.
- Lait tulevat voimaan 1.1.2025.

Soveltamisalan tarkentamista koskevan esityksen tavoitteet



- Lain soveltamisalan tarkentamista koskevan esityksen tavoitteena on säilyttää uusi vammaispalvelulaki vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palvelujen saatavuus sekä hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus.
- Tavoitteena on turvata lainsäädännön selkeys sekä varmistaa lain yhtenäinen soveltaminen ja velvoite järjestää palvelut yhdenvertaisesti eri alueilla.
- Tarkoituksena on varmistaa asiakkaiden tarkoituksenmukainen ohjautuminen eri lainsäädännön mukaisiin palveluihin palvelutarpeen arvioinnin perusteella.
- Soveltamisalaa on tarpeen tarkentaa siten, että tarkennukset koskisivat yhdenvertaisesti kaikkia asiakasryhmiä.

2 § Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

1/2



Tätä lakia sovelletaan erityispalveluiden järjestämiseen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. Tämän lain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä. Asiakkaan edusta säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 4 ja 5 §:ssä.

Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain (1326/2010), ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain (980/2012), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun ensisijaisen lain perusteella.

Ensisijaisen lainsäädännön mukaan järjestettävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista voidaan periä maksu siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) säädetään.

2 § Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

2/2



Sen lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:ssä säädetään maksun perimättä jättämisestä tai määrätyn maksun alentamisesta, 2 momentissa tarkoitetun lain perusteella järjestetyistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä tai perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai vaikeuttaa sitä olennaisesti tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen.

Palveluiden järjestämisvastuusta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021), sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021), jäljempänä järjestämislaki, ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa (615/2021).

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

– eduskunnan muutokset (StVM 28/2024 vp) 1/2



- Asiakkaan palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa tehtäessä **tulee ottaa huomioon henkilön elämänvaihe ja elämäntilanne**, vaikka nimenomainen elämänvaihetta koskeva 2 §:n 3 momentti poistetaan soveltamisalapykälästä.
 - Näin tehdään jo olemassa olevan lain perusteella. Myös perustuslakivaliokunta piti elämänvaiheisiin kiinnittyviä arviointiperusteita hyväksyttävänä, mutta edellytti niitä koskevan säännösehdotuksen täsmentämistä tarkkarajaisemmaksi.
 - Vammaispalvelut myönnetään aina yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella. Soveltamisalan edellytysten lisäksi henkilön tulee täyttää vammaispalvelulain palvelukohtaiset myöntämisedellytykset.
- Iäkkäille henkilöille suunnitelluissa sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa pystytään parhaiten vastaamaan iäkkäiden henkilöiden tarpeisiin sekä turvaamaan palvelun laatu ja asiakasturvallisuus.

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen – eduskunnan muutokset (StVM 28/2024 vp) 2/2



- StVM 28/2024 vp: Elämänvaiheita koskevan 2 §:n 3 momentin poistamisen lopullinen taloudellinen vaikutus selviää toimeenpanossa (soveltaminen ja muutoksenhaku). Lakiehdotuksen toimeenpanoon varataan toimeenpanon edellytysten vahvistamiseksi TAE 2025 VM:n ehdottama yhteensä 45 milj. euroa.
- Momentin poistamisen jälkeenkin sääntely velvoittaa soveltamaan lakia **toissijaisena erityislakina** ja se sisältää kaksi olennaista muutosta hyväksytyyn lakiin nähden:
 - Vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestetään vain, jos ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut eivät ole sopivia ja riittäviä. Sanamuodolla selkeytetään sitä, että palvelujen saatavuus ei käytännössä ohjaa lain valintaa, vaan se, millainen **oikeus palvelun saamiseen** henkilöllä yleis- tai erityislain mukaan on.
 - Asiakkaan edun arvioinnissa ei oteta huomioon palvelusta määrättävää maksua (SHL 4 §:ään esitetty muutos). Muutos auttaa pitämään erillään palvelutarpeen arvioinnin ja asiakasmaksuista tehtävät päätökset.
- Lain toimeenpanon ohjauksessa (vammaispalvelujen käsikirja, ohjauskirje) ja koulutuksessa ohjataan vammaispalvelulain soveltamista siten, että se säilyy vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina.

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen – eduskunnan muutokset (StVM 28/2024 vp): Valiokunnan lausumaehdotukset



- 1) Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa ja arvioi kiireellisesti vammaispalvelulain vaikutuksia ja ryhtyy toimenpiteisiin lain yksittäisten säännösten ja soveltamisalasäännöksen täsmentämiseksi, jos se on tarpeen lain säilymiseksi vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina.
- 2) Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto varmistaa hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain 9 §:n edellyttämällä tavalla lain voimaantulosta lähtien hyvinvointialueille riittävät resurssit vammaisten henkilöiden palvelujen turvaamiseksi.
- 3) Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ohjaa vammaispalvelulain toimeenpanoa niin, että varmistetaan lain valtakunnallisesti yhtenäinen soveltaminen ja vammaisten henkilöiden palvelujen yhdenvertainen saatavuus eri alueilla.
- 4) Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa vammaispalvelulain muutosten vaikutuksia vammaisten henkilöiden oikeuksien ja erityisesti mahdollisten välinpUTOAJARYHMJEN oikeuksien ja kielellisten oikeuksien toteutumiseen sekä ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi.



Toimeenpanon tuki

- STM:n verkkosivuilta löytyy vastauksia usein kysyttyihin kysymyksiin:
<https://stm.fi/vammaispalvelulaki>
- STM järjestää soveltamisalan tarkentamista koskevasta lakiesityksestä toimeenpanon koulutusta helmikuussa.
- Vammaispalvelujen käsikirja päivitetään soveltamisalan osalta.
- STM valmistelee ohjauskirjeen koskien uutta soveltamisalaa.